

Тема уроку. Альманах «З-над хмар і з долин», угруповання «Молода муза» – зв'язок із зарубіжною літературою, «нова» драма на межі століть.

Леся Українка (Лариса Косач). Життєвий і творчий шлях. Драматична спадщина. Роль родини, культурного оточення й самоосвіти у формуванні світобачення письменниці. Збірка поезій «На крилах пісень», її висока оцінка І. Франком. Основні цикли поезій. Неоромантизм як основа естетичної позиції Лесі Українки.

ТЛ: неоромантизм.

План уроку

1. Угруповання «Молода муза»

„Молода муза” — літературне угруповання українських письменників, діяло у Львові протягом 1906-1909 рр. як клуб літераторів.

Чи не парадокс, що поетична назва літературної групи, яка існувала у Львові на початку нашого століття, – "Молода муза", досі пов'язана не з молодістю і поезією, а навпаки, із занепадництвом і чимось антипоетичним і антиестетичним? На жаль, це так.

Хто ж були ці "молодомузівці" чи музики, як вони себе самі себе називали, що зблисували на обрії української літератури на початку століття?..

Назвемо їх імена – Михайло Яцків, Петро Карманський, Василь Пачовський, Богдан Лепкий, Степан Чарнецький, Сидір Твердохліб Остап Луцький...

1907 р.— маніфест групи галицьких письменників „Молода муза” спрямований проти реалізму в літературі та національного волюнтаризму. Волюнтарі́зм — течія у психології та філософії, що визнає волю особливою, надприродною силою, що лежить в основі психіки і буття в цілому.

Більшість модерністів групувалася навколо журналу „Світ” (1906-1907 рр.) та часопису „Будучність” (1909 р.). Пізніше об'єдналися навколо львівського часопису „**Молода муза**” (П. Карманський, В. Пачовський, Б. Лепкий, С. Твердохліб, М. Яцків).

Маніфест 1907 року пропагував аполітизм, чисте мистецтво, утечу від життя, культ підсвідомого.

„Молодомузівці” запровадили й активно експлуатували деякі нові теми: утечу від життя, оспівування смерті, самотності, зображення нічного життя великих міст, артистичної богеми, культ підсвідомих видінь. Європейській літературі такі теми вже були відомі, однак в українській літературі ще не прозвучали з достатньою силою. У зв'язку із цим частину їхнього дискурсу становив інтерес до французького символізму й зокрема перекладів Бодлера. Однак поезія „молодомузівців” так і не виробила нової мови для вияву нових почуттів

2. Зразки творів молодомузівців

Василь Пачовський

ДРОЖАННЄ ДУШІ

Так ходила по алеї, та займати я не міг! Чистий ангел-білосніг!.. Млів я, дивлячись на неї, плили сльози з віч моїх, заросив я слідки ніг...

Поверталась, усміхалась –
та займати я не міг!..

Та й над море сіла, пала – задивилась сумно в даль. Так на мене мала жаль – в шумі моря щось співала, з личка іскрилась печаль і мигтіла, як опаль...

То тремтіла, то красніла,
то гляділа сумно в даль...

Нагло пирхла щебетушка, вже займати я не міг!
А лишила мов на сміх білу шарфу з капелюшка –
плили сльози з віч моїх, цілував я слідки ніг...

Улетіла пташка біла –
вже займати я не міг!

Петро Карманський

Мені не жаль, що нам судилось
Нести до скону хрест розлуки,
Моє чуття не раз сталилось
На пробнім камені розпуки.
Мені не жаль...

З мертвих спокоєм йму верстати
Тернистий шлях страждань і суму,
З брильєнтів сліз буду кувати
Твої трофеї: скорбну думу.
З мертвих спокоєм...

Лиш інколи в часі знемоги
З дна серця вирветься зітхання,
І я упаду край дороги
І проклену своє страждання.

Лиш інколи —
Як побачиш сліпця, що край шляху пристав
І тривожно шукає дороги,

Приступи, розпитай і на путь його справ,
 Роз'ясни йому хвилі тривоги.
 Глянь, це я. Морщина поорала чоло,
 Буйний волос інеєм покрився;
 Провалилось життя, мов з водою пішло,
 Завчасу я журую упився.

3. Альманах «З-над хмар і з долин»

Альманах «З-над хмар і з долин» — літературно-художній альманах. Упорядкував і видав М. Вороний 1903 р. в Одесі. У листі до М. Коцюбинського від 13 липня 1901 р. та у зверненні до письменників М. Вороний виклав програму альманаху. Відверто виявивши симпатії „до новіших течій у літературах європейських”, він зазнав гострої критики за відхід від дійсності у сферу „чистого мистецтва”. Найбільш толерантно висловив свою незгоду з декларованими М. Вороним програмними цілями І. Франко в поетичному посланні „Миколі Вороному”. М. Вороний спростував приписувану йому пропаганду гасла „мистецтва для мистецтва”, наголошуючи на потребі осучаснення української літератури, бажанні не обмежувати сферу творчої свободи письменника. Виступаючи за розширення тематичних меж літератури, за пошук нових тем і художніх засобів виразності, він закликав до модернізації української літератури.

4. Таблиця „Основні течії модернізму”

Течії модернізму	Ознаки	Представники
Імпресіонізм	змалювання не подій, а вражень, почуттів, викликаних подіями; психологізм, ліризм; пейзаж є засобом змалювання внутрішнього світу персонажа; пластичність, ескізна манера письма, звукопис, гра кольорів, світлотіней, натяків; промовисті художні деталі	М. Коцюбинський
Експресіонізм	напруга переживань, динамізм ситуацій; бурхлива реакція на бездуховність суспільства; колоритність персонажів, психологізм; схильність до контрастів, гіперболізації, відсутність прикрас, фрагментарність письма.	Василь Стефаник
Неоромантизм	психологізм, емоційно-інтуїтивне пізнання світу, прагнення до повноти буття, виявлення людського потенціалу, спроби поєднати ідеал з життєвою правдою; у центрі	Леся Українка, Ольга Кобилянська

	зображення — яскрава, неповторна особистість, що протистоїть сірій масі	
Символізм	культ краси, прагнення дослідити незбагненну суть життєвих явищ життя; милозвучність поетичного слова, головний художній засіб — символ	Олександр Олесь, Микола Вороний, літ. угруповання „Молода Муза”)

Записати в зошиті

Неоромантизм — течія раннього модернізму в європейській художній культурі. Неоромантизм генетично пов'язаний з романтизмом. Характерними рисами неоромантизму є прагнення поєднати ідеал з дійсністю, привернути увагу до чуттєвої сфери людини, емоційно-інтуїтивного пізнання світу; усвідомлення індивідуальної і суспільної свободи, піднесення постаті визначного героя, який, зазвичай, є самотнім. Самотність у неоромантиків є виміром самоцінності й трактується як філософська категорія, що визначає високість душі.

5. Леся Українка. Життя і творчість.

6. Збірка поезій «На крилах пісень». Основні цикли поезій: «Подорож до моря», «Сім струн», «Мелодії», «Невільничі пісні», «Пісні про волю»

Перша збірка поетичних творів Лесі Українки «На крилах пісень» вийшла друком у Львові на початку 1893 року.

Збірка складається з ліричних циклів.

Принцип створення циклів: вони компонуються за мотивами, а не за хронологією чи жанрами. Для циклів Лесі Українки характерне поєднання ліричного, епічного та розповідного елементів. Цикл сприймається як єдиний завершений твір.

Особливість розташування віршів у циклі: вірші розташовані так, щоб розкрити ідейну позицію автора — напруження головної думки циклу поступово зростає.

Ліричний герой циклу — національно свідома громадянка, яка не мириться зі світом насильства, тиранії, мужня патріотка, яка закликає співгромадян до боротьби за свободу.

Назва циклу	Місце у творчості поетеси	Життєві реалії. Тематика
«Мелодії»	Цикл, у якому відверто розповідається про внутрішній світ письменниці, адже авторка та лірична героїня в цій збірці тотожні	Цей цикл розкрив найзаповітніші переживання авторки. Тема — розкриття внутрішнього світу ліричної героїні, її важкого душевного стану, викликаного неможливістю повноти людського щастя, постійною боротьбою з хворобою;

		розповідь про щасливі години творчості
«Подорож до моря»	Ранній цикл поетеси, у якому заявлено про ідеали, що стануть для неї «величними золами тими зорями на все життя»: братерство, рівність, воля	Створено під враженням від поїздки до Одеси влітку 1888 року. Тема — передача почуттів від образу батьківщини, України, який склався під час подорожі
«Сім струн»	Роздуми про вище покликання митця. Цикл демонструє усвідомлення авторкою свого життєвого призначення, яке збігається із прагненням української національно свідомої інтелігенції: віддати всі сили «бездольній матері» Україні. Цей цикл засвідчив зближення поезії і музики, що стало властивим усій подальшій творчості Лесі Українки	У циклі відбилися особисті почуття та переконання поетеси. Тема — оспівування сили творчої уяви, боротьба з особистими життєвими труднощами та їх подолання; віра в перемогу добра
«Невільничі пісні»	Цикл посідає особливе місце у громадянській ліриці, адже пов'язує творчість із громадянським обов'язком людини, з боротьбою проти гноблення, за свободу	У віршах циклу — роздуми про неволю батьківщини. Тема — свобода, воля, як одвічне прагнення людини, цінність яких найкраще розуміється у в'язниці
«Пісні про волю»	Вірші циклу свідчать про появу людини з новою революційною етикою, з новими революційними переконаннями. Така людина — ідеал Лесі Українки і лірична героїня її творчості	Зв'язані з активізацією визвольного руху. Цей цикл навіяний революційними подіями початку ХХ ст. Тема — несумісність свободи і тиранії. Роздуми про те, які пісні потрібні визвольним рухам — жалісливі чи бойові

7. Творче завдання

Складіть тематичний словниковий диктант «Риси характеру ліричної героїні Лесі Українки» за її віршами. Орієнтовний зразок виконання роботи: мужня, незламна, витривала, волелюбна, чуттєва, вольова, сильна, непокірна, самотня тощо.

Домашнє завдання

Прочитати поезії «Contra spem spero» (виписати художні засоби), «Слово, чому ти не твердая криця...» (визначити розмір, риму, римування), «Мріє, не зрадь», «Стояла я і слухала весну...».